

Var hamnade sociologerna – specialister eller generalister på arbetsmarknaden?

– en kvalitativ undersökning.

Författare: Vjollca Jasharaj och Malin Hedroy

Uppsats Soc 464, 61-80 p

Höstterminen 2003

Handledare: Anna- Lisa Lindén

ABSTRACT

Författare: Vjollca Jasharaj och Malin Hedroy

Titel: ”Var hamnade sociologerna - specialister eller generalister på arbetsmarknaden?”

- en kvalitativ undersökning.

Uppsats Soc 464, 61-80 p

Handledare: Anna- Lisa Lindén

Sociologiska institutionen, ht 2003

Sociologi är läran om människan som samhällsvarelse. Genom att läsa sociologi lär man sig en del om hur vi fungerar som samhällsmedlemmar. Man introduceras till bl a grundläggande frågeställningar inom sociologin, nämligen om mänskliga handlingars betydelse för samhällsförändring och om det moderna samhället och dess struktur.

Syftet med uppsatsen är att, ur ett sociologiskt perspektiv, skapa en förståelse för var sociologer hamnar efter sina studier. Vi vill även utifrån dels våra intervjuer, och dels relevant litteratur bl a studera och belysa vilken nytta intervjupersonerna har haft av sina sociologistudier.

Vi har valt att genomföra våra intervjuer med hjälp av en intervjuguide, som är av kvalitativ metod. Vårt empirimaterial på åtta intervjuer har vi sammanställt i fyra övergripande teman: *nuvarande sysselsättning, varför man valde att läsa sociologi, nyttan av studierna i sociologi samt vilka förväntningar man hade innan man blev klar med studierna i sociologi*. I teoriavsnittet presenterar vi sociologin, de mest relevanta klassikerna för denna disciplin samt professionsforskningen. I analysavsnittet behandlar vi våra teman med hjälp av tidigare forskning och de teorier vi har använt oss av.

Sammanfattningsvis kom vi bl a fram till att majoriteten av våra intervjupersoner har hamnat på arbeten som har med utredning och utvärdering att göra, d v s inom den offentliga sektorn. Intresset för hur samhället fungerar har spelat en viktig roll i valet av att studera sociologi. Förmågan att analysera och tillämpa olika perspektiv på samhället, är för merparten av intervjupersonerna en nytta som de har av studierna i sociologi. Slutligen menar vi att av våra intervjupersoners nuvarande sysselsättning, motsvarar de förväntningar som de hade innan de blev klara med studierna i sociologi.

Nyckelord: Sociologi, profession, sociologistudenter.

Förord

Vi har under hela vår studietid haft funderingar kring var man hamnar efter avslutade studier i sociologi, och det var inte förrän när vi skulle skriva D-uppsatsen som vi fick idén om att ta reda på var man hamnar efter studierna i sociologi. Idag kan vi besvara denna fråga och känner trygghet inför mötet med arbetsmarknaden. Det har varit lärorikt och inspirerande att arbeta med uppsatsen. Genomförandet av intervjuerna har varit mycket givande och speciellt att komma ut på fältet har varit lärorikt.

Vi vill ta tillfället i akt och tacka de personer som har gjort den här uppsatsen möjlig. Framför allt vill vi tacka de personer som har ställt upp på intervju. Avslutningsvis vill vi rikta ett stort tack till vår handledare Anna Lisa Lindén för all hjälp och speciellt med att få tillgång till intervjupersoner.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
2. SYFTE	1
2.1 FRÅGESTÄLLNING OCH AVGRÄNSNING	1
3. UPPSATSENS UPPLÄGG	2
4. METOD	2
5. URVAL OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	3
5.1 INTERVJUGUIDE	4
5.2 INTERVJUERNA.....	5
5.3 PRESENTATION AV INTERVJUPERSONER	6
5.4 VÅRA INTRYCK AV INTERVJUPERSONERNA	7
5.5 FÖRFÖRSTÅELSE	8
6. ETISKA ÖVERVÄGANDEN	8
7. TIDIGARE FORSKNING KRING ÄMNET	8
8. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	11
8.1 VAD ÄR SOCIOLOGI?	11
9. SOCIOLOGINS INTRÄDE I SVERIGE	12
9.1 ATT STÄRKA SOCIOLOGERNAS YRKESMEDVETANDE	13
10. SOCIOLOGIN OCH KLASSIKERNA	14
10.1 Auguste Comte (1789- 1857)	14
10.2 Emile Durkheim (1858-1917).....	15
10.3 Max Weber (1864-1920)	15
10.4 Karl Marx (1818-1883)	16
10.5 Sammanfattning.....	17
11. PROFESSIONSFORSKNING	18
11.1 SAMMANFATTNING	22
12. RESULTATREDOVISNING/ANALYS	23
12.1 NUVARANDE SYSSLSÄTTNING	24
12.2 VARFÖR VALDE MAN ATT LÄSA SOCIOLOGI?.....	27
12.3 NYTTAN AV STUDIERNAS I SOCIOLOGI	29
12.4 VILKA FÖRVÄNTNINGAR HAR MAN PÅ ETT ARBETE?	31
13. SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	34
LITTERATURFÖRTECKNING	37
BILAGA 1. INTERVJUGUIDE	39

1. Inledning

Vårt intresse för att undersöka var man som sociolog hamnar efter sina studier, har att göra med att vi själva befinner oss i en övergång från studier till arbetsliv. Detta medförde till ett ökat intresse för att undersöka var några sociologer, från den sociologiska institutionen i Lund hamnade efter sina studier. Sociologi är ingen praktisk verksamhet, vilket innebär att det inte leder till någon specifik yrkeskategori. Vi har under flera tillfällen stött på flera sociologistudenter som har känt oro inför framtiden, detta på grund att de inte riktigt vet var de hamnar efter sina studier i sociologi. Med sociologer menar vi de som har läst minst 60 poäng i sociologi och har det som huvudämne.

Sociologin handlar om förhållandet mellan social handling och samhälle, om bevarande och förändring. Å ena sidan förändras samhället genom sociala handlingar, å andra sidan formas handlandet av aktörernas placering i det befintliga samhällsmönstret. Empiriskt riktar sociologin sitt intresse mot alla samhällets områden, mot breda sociala strukturer såväl som mot mikrosociala processer. Som övergripande samhällsvetenskap innefattar sociologin också en vetenskapsteoretisk och metodologisk diskussion.

2. Syfte

Syftet med vår uppsats är att, ur ett sociologiskt perspektiv, skapa en förståelse för var sociologer hamnar efter sina studier. Vi vill även utifrån dels våra intervjuer och dels relevant litteratur bli studera och belysa vilken nytta intervjupersonerna har haft av sina sociologistudier.

2.1 Frågeställning och avgränsning

- Varför valde man att läsa sociologi?
- Vilken sysselsättning har sociologerna idag?
- Vilken nytta har de haft av sina studier i sociologi, i förhållande till arbetsmarknadens krav?
- Vilka förväntningar hade sociologerna innan de kom ut på arbetsmarknaden?

3. Uppsatsens upplägg

Inledningsvis presenterar vi vårt problemområde, syfte och frågeställningar för uppsatsen. Därefter presenterar vi den metod som vi använt, urval och tillvägagångssätt. I metodavsnittet ingår även intervjuavsnittet och där ger vi även en kort presentation av intervjupersonerna. Därefter förklarar vi vår förförståelse och etiska regler. I våra teoretiska utgångspunkter presenterar vi sociologin och klassikerna inom sociologin, vi går även in och behandlar professionsforskningen. Analysen av teman är upplagd på det sätt att vi först inom varje tema redovisar vårt material, sedan för oss relevant teori och sist väver vi samman teori och empiri i en diskussion. Slutligen summerar vi vår uppsats och besvarar vårt syfte i en avslutande diskussion.

4. Metod

Vi har valt att arbeta med kvalitativ metod då den kvalitativa metoden undersöker arten eller karaktären på ett fenomen och inte den kvantitativa representativiteten i materialet (Kvale, 1997). För att nå djupare insikt i var sociologer hamnar efter sin studietid valde vi att använda oss av kvalitativa intervjuer. Fördelen med kvalitativa intervjuer, eller ostrukturerade intervjuer, är att intervjuaren får informanten att tala fritt kring olika teman. Därmed kan intervjuaren lära mycket av informanten. Samtidigt grundas intervjun på en form av interaktion, d v s ett samspel av givande och tagande (Kvale, 1997). Våra intervjuer ska vara uppbyggda kring teman som vi bestämmer i förväg för att underlätta arbetet. I första hand väljer vi att försöka få intervjupersonen att tala fritt runt dessa. Den stora fördelen med kvalitativa intervjuer är dess öppenhet, det finns ingen given standardteknik (Kvale 1997).

Genom djupintervjuer får vi fram en mer grundläggande, djupare och en mer allsidig bild av problemet. Intervjuerna har ett stort utrymme i vårt arbete och kommer att gestaltas bland annat i form av olika citat där intervjupersonerna uttrycker subjektiva reflektioner. Med hjälp av vår intervjuguide fokuserades samtalen på de aspekter som var intressanta och relevanta för oss, och samtalen släppte fram de individuella perspektiven och erfarenheterna som intervjupersonerna bar på eftersom det var öppna svar (Lanz, 1993).

Den öppna intervjuformen var fördelaktig då den gav intervjupersonerna utrymme att berätta om bl a sin nuvarande situation. Vår ambition var att berättelserna skulle skapas av

intervjupersonerna och endast styras av oss så till vida att det fanns en intervjuguide att utgå ifrån. I den öppna intervjun ska intervjupersonen få ge sin bild av verkligheten och empiriska öka förståelsen för intervjupersonens subjektiva erfarenhet (Lanz, 1993).

Lanz skriver att skillnaden mellan en intervju och ett samtal är att det i intervjun är intervjuaren som styr samtalet, samt att det finns en speciell riktning på intervjun. Vi instämmer i detta resonemang, även om vi anser att våra intervjuer ibland fick formen av ett samtal, då stundtals varken vi eller intervjupersonen visste exakt vart intervjun skulle leda oss (Lanz, 1993).

5. Urval och tillvägagångssätt

Undersökningen består av åtta intervjupersoner som avlagt examen fram till 2004. Sociologerna i denna studie är de som avlagt minst kandidatexamen där huvudämnet har varit sociologi, d v s minst 60 poäng och att man har avslutat sina sociologistudier vid Lunds universitet.

När vi bestämt inriktning för vårt examensarbete tog vi kontakt med vår handledare för att ta reda på om hon på något sätt kunde ge oss några namn på studenter som hade läst på sociologiska institutionen i Lund. Under tiden försökte vi på egen hand, och tog kontakt med Lunds kommun och Malmö stad och sökte sociologer via dem. Via Malmö stads och Lunds kommuns hemsida fick vi kontakt med tre personer som hade läst sociologi vid Lunds universitet. En vecka senare genomfördes intervjuerna med dem. Under tiden hade vår handledare skrivit ner några tänkbara namn som vi kunde söka upp. Vi tog hjälp av expeditionen på sociologiska institutionen för att få personernas telefonnummer. Med institutionens hjälp kom vi i kontakt med ytterligare fem personer som ville delta i vår undersökning. Av de åtta intervjupersonerna är fem kvinnor och tre är män.

En av intervjupersonerna har varit en klasskamrat till oss. Att vi känner honom sedan innan tror vi inte att det kommer att påverka vår undersökning negativt. Den yngsta intervjupersonen är 26 år och den äldsta är i femtioårsåldern. Trots åldersspannet har vi inte sett några skillnader i vägen till sysselsättning, utan det är andra aspekter som har spelat roll (t ex erfarenhet, personlighet och kontakter) var de har hamnat och vilket arbete de har fått. Vi

anser att urvalet har givit oss åtta berikande och innehållsrika intervjuer, vilka inbringat en god inblick i var dessa sociologer har hamnat efter studierna.

5.1 Intervjuguide

Vår intervjuguide (se bilaga) grundar sig främst på för oss relevanta frågor kring var sociologerna har hamnat efter studierna, deras nuvarande sysselsättning samt hur de fick arbetet. Utbildningsbakgrund, hur de har valt att kombinera sociologistudierna med andra ämnen och vilken nytta de har haft med sina studier i sociologi, vad sociologi betyder för dem och till sist sociologernas bakgrund. Vår intervjuguide har varit vår hjälpreda i intervjusituationen. Karin Widerberg menar ”att den ska i konkret form vara det översatta uttrycket för det man önskar analysera” (Widerberg, s 68, 2002).

Vår ambition var att formulera frågorna på ett sådant sätt att de inte skulle te sig för komplicerade och abstrakta för intervjupersonen. Det är viktigt att hitta ett gemensamt språk där intervjuperson och intervjuare kan förstå varandra, vilket vi gjorde eftersom vi också har läst sociologi. Vi ville givetvis att intervjupersonerna skulle förstå våra frågor samt att frågorna inte skulle vara ledande. Viktigt var också att ge intervjupersonerna utrymme att självständigt utveckla sina tankar under intervjun (Merton, Fiske & Kendal, 1999). Vi inledde därför varje tema med breda frågor som gav en möjlighet till relativt fria associationer och tolkningar. Sedan kunde vi följa upp med mer specifika frågor, efter det att intervjupersonen själv tolkat frågan. Ofta fick vi komplettera med följdfrågor då vi inte förstätt begrepp eller detaljer i intervjupersonens redogörelse för varför de t ex valt att studera sociologi och vad sociologi betyder för dem. Inte sällan ställde våra intervjupersoner frågor till oss och vi kunde på det sättet utveckla vår förståelse för varandra. Samtalet utvecklades sålunda till en genuin dialog.

Bland sociologerna kan vi urskilja skilda tolkningar på våra frågor utifrån de svar vi fått. Dessa skillnader kan bero på intervjupersonens förväntningar eller förkunskaper som intervjupersonen hade. Intresset bland intervjupersonerna för de olika teman som togs upp i intervjun varierade, vilket innebar att diskussionerna kring ett tema kunde vara mer uttömmande i en intervju än en annan. Davies & Esseveld påpekar att det är viktigt att intervjupersonen känner att han/hon sitter inne med intressant information. Därför bör man

som intervjuare inte ta begrepp och tankesätt för givna utan vara uppmärksam under intervjun så att intervjupersonen själv förklarar och förtydligar sina begrepp och tankesätt (Davies & Esseveld, 1989).

5.2 Intervjuerna

Vi valde att spela in våra intervjuer på band för att på ett enkelt och rättvist sätt kunna dokumentera intervjupersonernas berättelser (Ejvegård, 2003). Generellt menar vi att våra intervjuer löpte tillfredställande och att vi har fått uttömmande berättelser från samtliga intervjupersoner. Intervjuerna genomfördes i intervjupersonernas hem, på deras arbetsplats samt bibliotek. Att intervjuerna genomfördes i en för intervjupersonerna familjär miljö (utom eventuellt den på biblioteket) medförde troligen att intervjupersonerna kände sig hemma och att intervjusituationen blev avslappnad. Vi är medvetna om att hela intervjukontexten, d v s platsen för intervjun, tidpunkten, personerna i rummet, har stor inverkan på de svar man får. Intervjuerna inleddes med att vi kort presenterade undersökningen och poängterade intervjupersonens anonymitet. Efter varje intervju gav vi våra intervjupersoner utrymme för eventuella frågor och kommentarer kring intervjun och deras nuvarande situation.

Våra intervjuer varade mellan en och en halv timme och i vissa fall enda upp till två timmar, vilket vi tycker gav oss mer uttömmande svar och en mer rättvis bild av intervjupersonerna. Vid flera tillfällen under intervjun kom de tillbaka till olika frågeställningar eller teman som vi redan hade behandlat. Det var bara till vår fördel eftersom intervjupersonen utvecklade det ytterligare. En tendens i intervjusituationen som Karin Widerberg beskriver, är att intervjupersonen efter att intervjun avslutas fortsätter att diskutera och att det är då, på något sätt, den verkliga intervjun startar (Widerberg, 2002). Detta var även fallet för oss, ibland startade vi bandspelaren eller så antecknade vi, antingen samtidigt eller efteråt. Naturligtvis registrerade vi inte något som informanterna inte ville ha med. Vi frågade även om lov om vi var tveksamma. Efter den formella intervjun skapades ett mer personligt band mellan oss och vår intervjuperson, vilket medförde att vi fick tilläggsinformation och därmed ökad inblick i och förståelse för sociologernas situation efter studierna.

Efter intervjun tog vi (intervjuerna) en paus och diskuterade igenom intervjun tillsammans, det var först därefter som vi skrev ut intervjun. Sammanställningen skulle visa sig värdefull i

analysarbetet. Eftersom vi valde att skriva ut intervjuerna strax efter varje intervjutillfälle kunde vi på så sätt som Karin Widerberg skriver, gå igenom intervjuerna en gång till, de fäste mer grundligt i minnet och gav upphov till ett kontinuerligt analysarbete, vilket vi dessutom hade nytta av inför varje ny intervju (Widerberg, 2002).

Våra intervjupersoner hade olika erfarenheter vilket kan ha bidragit till att deras berättelser gav olika perspektiv på var sociologer har hamnat efter studierna, beroende på vilken kunskapsbredd och hur de har valt att kombinera sina ämnesval.

Nämnas bör även att vi i vissa fall har tagit bort ord eller uttryck vilka skulle kunna framställa våra intervjupersoner i en dålig dager eller ge en inkorrekt bild av dem. Dessutom underlättar detta för läsaren att obehindrat följa med i intervjupersonernas tankegångar. Korrigeringen är dock liten och vi anser inte att den påverkar innehållet i vår uppsats.

5.3 Presentation av intervjupersoner

Namnen som används på intervjupersonerna är inte deras riktiga namn utan är fingerade för att bevara intervjupersonernas anonymitet. Nedan presenteras intervjupersonerna kortfattat, även detta för att respektera intervjupersonernas anonymitet.

Stina: är 55 år, tog examen 1974, har en filosofie kandidatexamen i sociologi och har även en socionomexamen. Stina har läst barnkunskap, sociologi, rättssociologi, statskunskap och psykologi. Stina arbetar idag som socionom och hon hjälper psykiskt sjuka människor att komma tillbaka till arbetslivet. Hon fick arbete efter att ha avlagt socionomexamen.

Stefan: är 50 år och är chef för en utvärderingsgrupp. 1999 tog han en filosofie magisterexamen i sociologi. Stefan har även en filosofie kandidatexamen i Mellanösternkunskap och en i Islamologi. Han har även läst filosofi, danska, norska och antropologi. Två månader efter studierna fick han chefsjobbet. Stefan har arbetat som busschaufför och egen företagare innan han började med akademiska studier.

Helena: är 26 år. Hon tog filosofie magisterexamen i sociologi år 2003. Hon har läst samhällsgeografi, samhällsplanering och företagsekonomi. Idag arbetar Helena med friskvård i väntan på ett arbete som passar in på det hon är utbildad till.

Annika: är 38 år, tog filosofie magisterexamen i sociologi januari 2003. Hon har även en filosofie kandidatexamen i PA-programmet som hon tog 1997. Hon började läsa på doktorandutbildningen i Växjö två månader efter att hon tog filosofie magisterexamen i sociologi. Idag doktorerar hon i socialt arbete.

Rolf: är 28 år, har en filosofie magisterexamen i sociologi och har även en filosofie kandidatexamen i arbetsvetenskap. Han avslutade sina sociologistudier 2003. Idag studerar Rolf ekonomi i väntan på ett arbete.

Jakob: är 29 år och har en filosofie kandidatexamen i sociologi som han tog 2003. Han har läst programmet *Fritidsarbete och fritidskultur*. Han har även studerat teoretisk filosofi och pedagogik. Idag arbetar Jakob som utredare med tillgänglighets- och arbetsmarknadsfrågor på Handikappförbunden.

Ina: är 37 år, har en filosofie magisterexamen i sociologi och filosofie kandidatexamen i statskunskap. Hon har även läst tyska. Ina avslutade sina studier 1995. Ina är idag mammaledig, annars arbetar hon som enhetschef och som utredningssekreterare. Chefsjobbet fick hon två månader efter avslutandet av studierna i sociologi.

Ingrid: är 35 år, har filosofie magisterexamen i sociologi och avslutade sina studier i sociologi 1993. Hon har även läst samhällsgeografi och psykologi. Idag arbetar Ingrid som utredare. Tre månader efter examen fick hon arbetet som utredare.

5.4 Våra intryck av intervjupersonerna

Vi upplevde att det var annorlunda att intervjua sociologer. Fördelen med att intervjua sociologer var att vi kunde tala samma språk. Det dök upp olika slags teoretiker utan att man behövde förklara dem. Vi har inte upplevt att det på något sätt har varit några som helst svårigheter med att intervjua dessa personer. Vi upplevde att intervjupersonerna kände sig tillfreds med oss och med de frågor vi ställde. Intervjupersonerna var engagerade i intervjun genom sitt stora intresse av ämnet.

5.5 Förförståelse

Våra egna erfarenheter och kunskaper om ämnet förklarar förförståelse som den förståelse man skapat sig av ett fenomen genom utbildning, erfarenhet eller liknande kunskapsrelaterade informationskällor (Holme & Solvang, 1997). Den förförståelse vi hade innan vi genomförde våra intervjuer var att sociologistudenter hade svårigheter med att få arbete strax efter studierna samt att man som sociolog inte riktigt vet på vilken plats man kommer att hamna eftersom sociologi inte är ett yrke.

6. Etiska överväganden

När det gäller forskningsetiken är det särskilt viktigt ur forskarens synvinkel, att det finns ett medgivande att delta. Om man samtycker till att intervjuas, innebär det i allmänhet att det är ett informerat samtycke. Det är ett förbehållsamt möte i avsikt att producera material som kommer att användas i forskningssyfte (Denscombe, 1998). Den intervjuade är medveten om detta och samtycker om detta. Vi kom överens gemensamt med intervjupersonerna om att deras namn skulle fingeras och att allt inspelningsmaterial skulle raderas.

7. Tidigare forskning kring ämnet

I sökandet efter tidigare forskning kring ämnet fann vi två relevanta uppföljningsstudier om sociologer. Som vi även nämnt tidigare i texten har vi upplevt ett stort intresse hos bland annat sociologer att veta var man hamnar efter sina studier. Dessa uppföljningsstudier anser vi vara relevanta för vår undersökning eftersom vi har liknande syfte. Det blir även intressant att eventuellt se likheter och skillnader mellan våra och författarnas resultat, trots att vi dels använt oss av kvalitativ metod dels intervjuat endast åtta sociologer.

Den första studien med titeln, *Sociologi och Student* av författaren Ann Theliander (1998), handlar om en uppföljning av arbets- och tillämpningsområden för sociologistudenter vid Göteborgs universitet från år 1987- 1997. Underlaget till Thelianders redovisning är 133 enkäter. Theliander menar att man ofta får frågan om hur man blir sociolog. Hon menar att eftersom få av de svarande var verksamma på området blir svaret att man troligen inte blir

sociolog efter 60 eller 80 poäng i sociologi. Däremot fanns det nio personer som arbetade med utredningar och projekt av olika slag. Därför finns det, skriver hon, en möjlighet att efter studietiden kunna arbeta med utredningssociologi. Vidare visade resultatet från Thelianders undersökning att gruppens gemensamma åsikter var att utbildningen i sociologi stämt väl överens med arbetsuppgifterna. Även att deras sociologikunskaper har haft hög relevans på arbetsmarkanden. 50 % av de personer som deltog i denna undersökning var vid svarstillfället arbetande, 19 % studerande och 20 % var antagna till någon forskarutbildning. Nio personer var arbetslösa vid svarstillfället i oktober 1997. De personer som var verksamma i arbetslivet hade arbetsuppgifter som varierade mycket. Därför anser Theliander att det inte går att specificera något område eller yrke som är inmutat på arbetsmarknaden för dem som har en utbildning i sociologi (Theliander, 1998).

De flesta respondenter menar att behållningen/nyttan av sociologistudierna har varit hög eller mycket hög. Störst behållning/nytta av sociologistudierna har de som arbetar med projekt eller utredningar haft. Vidare har merparten av respondenterna uppgett att konkreta ämneskunskaper givit dem störst behållning/nytta och att det också är sådant som efterfrågas i arbetslivet. Många har också uppgett att mer abstrakta kunskaper varit värdefulla att ha och att de också efterfrågas, t ex det att förhålla sig till omvärlden på olika sätt och i olika situationer. Även att kunna tillämpa sociologi (Theliander, 1998).

Kunskaper från olika ämnesområden och teorier har många saknat i sin arbetssituation, som exempel på detta är bl a arbetsmarknadssociologi, familjesociologi, organisationsteorier och kultursociologi. Vad som ytterligare efterfrågades var datakunskap, kvalitativ och kvantitativ metod, statistik, utredningar och utvärderingar (Theliander, 1998).

Vilka ämnen respondenterna studerat berodde till viss del vilket arbetsområde de hade hamnat i. När det gäller det sociala området var det psykologi och pedagogik, på informationsområdet var det media och kommunikation, statskunskap och journalistik. I det projekt- och utredningsbaserade området fanns det inte något specifikt ämne som mer än en hade läst (Theliander, 1998).

Theliander menar att det är få personer som besvarat frågorna med att sociologin har givit dem vad de behöver i kunskaper. Detta tolkar hon som att många inte känner sig klara med sociologin eftersom olika arbeten ställer olika kunskapskrav. Eftersom det specifika är

bredden i arbetslivet menar Theliander att det inte går att målstyra utbildningen till något specifikt arbetsområde. Många av dessa respondenter vill ha förmågan att vara förberedda på och kunna tillämpa sociologi i arbetslivet, att ha verktyget sociologi. Slutligen visar resultaten, enligt Theliander, att vi utbildar för den offentliga sektorn samt att 39 % befinner sig i en utbildningssituation och få är öppet arbetslösa (Theliander, 1998).

Den andra undersökningen är också en form av en uppföljningsstudie om nytta och värde av att studera sociologi. Även denna undersökning har genomförts med hjälp av enkäter. Författaren Madeleine Amann (1997) har gjort denna uppföljning av samtliga som läst minst 60 poäng i sociologi vid Lunds universitet under vårterminen 1980- vårterminen 1995. Detta utgav en population på 268 studenter. Merparten av respondenterna i denna undersökning kommer från tjänstemannahem, främst tjänstemän på mellannivå och högre tjänstemän. Amann menar att trots att kvinnorna i undersökningen är fler än männen är det färre kvinnor än män som har gått vidare till forskarutbildning. De vanligaste kombinationsämnena är filosofi, psykologi och socialantropologi (Amann, 1997).

60 % förvärvsarbetar, 64 % anser att studierna i sociologi varit mycket eller ganska relevanta vid anställningstillfället. 78 % av de förvärvsarbetande anser sig ha mycket eller ganska stor nytta av sociologin i sitt nuvarande arbete. Statligt anställda är ca 45 %. Den vanligaste typen av anställning är fast anställning på heltid. De största yrkesområdena är pedagogik och administration. Det vanligaste sättet man har fått sitt arbete på, är dels genom tidigare anställning på arbetsplatsen, dels genom annons och personliga kontakter. Merparten av respondenterna, 84 %, har valt sociologi av intresse för samhällsfrågor. 73 % anser att behållningen/nyttan av sociologistudierna generellt sett är stor. Behållning av studierna i sociologi på ett personligt plan svarade 50 % på, 24 % finns inom den arbets- och/eller studierelaterade nyttan och 14 % har både behållning/nytta av studierna i sitt arbete och/eller studier, samt på ett personligt plan (Amann, 1997). Det som upplevs ha bidragit till en personlig utveckling av studierna i sociologi är förmågan att se, analysera och förstå samhällseliga fenomen på mikro och makro nivå (Amann, 1997).

8. Teoretiska utgångspunkter

Som en inledning till teoretiska utgångspunkter och den empiriska undersökningen kan det vara lämpligt att redogöra för sociologins utveckling. Vi kommer att behandla vad klassikerna inom sociologin menade att sociologi innebär och vad de menade att en sociolog bör arbeta med. Vi har valt att använda oss av klassikerna inom sociologin, först Auguste Comte som myntade termen sociologi, därefter Emile Durkheim, Karl Marx och Max Weber. Anledningen till att vi valt dessa klassiker är att vi menar att de klart avgränsar och definierar sociologin som disciplin. Även om Karl Marx inte på samma sätt som Durkheim och Weber hade ambitioner att definiera sociologers arbetsområde.

8.1 Vad är sociologi?

Sociologi är vetenskapen om människans sociala beteende och relationen mellan människan och samhället. Man studerar processer och mönster för individers och grupper samspel, formerna för sociala grupper organisation, relationerna mellan grupper och gruppernas inflytande på individens beteende. Sociologisk forskning kan handla om alla slags sociala system, från primärgrupper som familjen, lekgruppen och arbetslaget till hela samhället med dess klasser och sociala skillnader (Engdahl, 2001).

Ett sociologiskt perspektiv innebär att enskilda människors villkor ses i relation till den ”sociala struktur” som omger individen. Detta kan låta abstrakt, men är i själva verket ofta konkret och påtagligt. I arbetslivets fall omfattar den sociala strukturen i huvudsak tre typer av fenomen. För det första egenskaper hos det arbete individen innehar. För det andra karaktären på den arbetsplats där individen är verksam. För det tredje egenskaper på arbetsplatsens omgivning (Engdahl, 2001).

Dessa fenomen är ”strukturella” i den meningen att de existerar oberoende av den enskilda person som för tillfället innehar ett visst arbete. Sociologins fokusering på strukturen innebär

inte en brist på intresse för individer; tvärtom är det strukturens betydelse för enskilda människors villkor som utgör sociologins centrala studieområde (Engdahl, 2001).

9. Sociologins inträde i Sverige

Sociologins inträde som självständigt ämne i Sverige skedde på 1940-talet. Den första professuren inrättades 1947 i Uppsala och den första professorn i sociologi blev Torgny Segerstedt. Under efterkrigsperioden kom den svenska sociologin att präglas av två metodologiska huvudlinjer: dels inriktningen på individdata, dels ett starkt intresse för tillämpad statistik. Metodstudier var ett dominerande inslag i den tidiga akademiska undervisningen i sociologi. År 1966 startade den så kallade mjukdatadebatten i Sociologisk Forskning och debatten om värderingarnas roll i samhällsvetenskapen kom att signalera sociologins mest betydande kursändring efter staren 1947. Detta ledde till förändring av den empiriska, kvantitativt inriktade sociologin. Den svenska sociologin var starkt präglad av positivism. Tidigare hade sociologin varit en del av den praktiska filosofin. De snabba och omfattande förändringarna av samhällsstrukturen under 1800-talet lade grunden till ett utvidgat socialt tänkande. Som en reaktion mot ökade klassmotsättningar och ojämlikhet i samhället växte arbetarorganisationer och nationella folkliga rörelser fram. I slutet av samma århundrade aktiverade sig en rad olika svenska samhällsintresserade i sökandet efter lösningar på de sociala politiska problemen. Sociologins tillkomst hänger nära samman med dessa förändringar och har inte sällan definierats och legitimerats som vetenskap och disciplin vid tiden för den industriella revolutionen. Detta indikerar att sociologins utveckling sammanhänger med det borgerliga samhällets utveckling (Allardt, 1988).

Sociologin kom att användas dels för att förstå politiken efter den franska revolutionen, dels för att analysera uppkomsten av nya sociala förhållanden, t ex ökad proletarisering, som en följd av det kapitalistiska samhällssystemet. Genom att se de nya förhållandena som effekter av den kapitalistiska ekonomiska utvecklingen intresserade sig t ex Emile Durkheim och Marx Weber utifrån olika betraktelsesätt för förändringarna. De försökte med vetenskapliga metoder och analyser finna orsakerna till det nya samhällets uppkomst och utveckling. Genom att tillämpa sociologiska analyser trodde de lika eller olika varandra (Allardt, 1988).

Nu är sociologi representerad med professurer vid samtliga universitet och flera tusen studenter läser ämnet varje år. Professuren tillkom på förslag av 1945- års socialvetenskapliga forskningskommitté, som på de flesta fronter förstärkte den samhällsvetenskapliga forskningen i landet (Allardt, 1988).

9.1 Att stärka sociologernas yrkesmedvetande

På Svenska sociologförbundets hemsida kan man läsa att sociologförbundets styrelse redan under mitten av 1600-talet arbetade med frågor rörande det sociologiska yrket. För sociologiska konsultuppdrag utarbetade man taxenormer och även en uppsättning etiska normer för sociologer antogs 1967. 1968 kom man från Lunds sociologförening till förbundets årsmöte med förslag om att införa ”auktorisering av utredningssociologer”. Syftet med auktoriseringen var att av dem som praktiskt ville utöva sociologi skapa riktlinjer för utbildningen. Det andra syftet var att skapa varudeklaration för möjliga arbetsgivare. Det sista syftet var att förbättra utbildning och arbetsmarknad för tillämpad sociologi genom att ge förbundet en bättre utgångspunkt. Viktigt att poängtera är att auktoriseringen inte var avsedd för dem som sysslade med akademisk forskning och mer vetenskapligt inriktad teori- och metodutveckling. För att bli auktoriserad utredningssociolog krävdes, enligt de bestämmelser som årsmötet beslutade om, filosofisk (eller annan högre) grundexamen med minst tre betyg i sociologi och ett betyg i statistik, handledd praktik i motsvarande sex månader och medlemskap i Sveriges sociologförbund. En särskild auktorisationsnämnd inrättades för att handlägga ansökningar och fatta beslut i ärendena. Vid sitt första sammanträde beslutade man om auktorisering av 25 utredningssociologer. Under 1968 ansökte ytterligare 17 personer om att bli auktoriserade. Därefter förefaller intresset snabbt att ha avtagit. 1969 ansökte endast en handfull och sedan tycks det endast ha varit frågan om enstaka ansökningar, under flertalet år inga alls. Avskaffandet av auktoriseringen i början av 80-talet blev alltså bara en formell slutpunkt på en sedan länge avsmunad institution (Sveriges Sociologförbund, 2003).

10. Sociologin och klassikerna

10.1 Auguste Comte (1789- 1857)

Auguste Comte var sociologins franska grundläggare, han myntade termen sociologi. Han är även känd som grundare av positivismen. Comte ansåg att detta område skulle kunna producera en kunskap om samhället som var grundad på vetenskaplig metodik. Hans största insats låg i systematiseringen av en del tankar som fanns i "tiden", inte i att han kom med nya originella idéer. Sociologi är enligt Comte den vetenskap som ska studera samhällsfenomen för att finna de lagar som styr dessa. De metoder som då kan komma till användning är observation, experiment, jämförelse och historisk metod. Auguste Comte betraktade samhället som en organisk enhet. Individerna är inte samhällets yttersta enhet utan det är gruppen, familjen, ur vilken samhället utvecklas. Samhället är alltså den enhet från vilken den sociologiska analysen bör utgå (Giddens, 1998).

Comte trodde på den vetenskapliga metodiken, och hans arbeten kan ses som en motreaktion på upplysningen. Enligt Comte har världen genomgått tre intellektuella stadier:

- Det *teologiska stadiet* då fenomen förklaras med övernaturliga väsen och gudar. Prästerna är i detta stadium de andliga ledarna.
- Det *metafysiska stadiet* som karakteriseras av föreställningen att abstrakta krafter som exempelvis "naturen" snarare än gudar förklarar allting.
- Det *positivistiska stadiet* som karakteriseras av en tro på vetenskap.

Comte menade att social ordning orsakades av intellektuell ordning, och att positivismen var lösningen. Detta var enligt honom en evolutionär process och kunde inte skapas genom sociala eller politiska revolutioner (Månson, 1998).

10.2 Emile Durkheim (1858-1917)

Durkheim har Comtés positivism som förebild och förklarar sociala fenomen med hjälp av statistik som gör sociala fakta mätbara. Han försökte skapa en vetenskaplig teori och visa att samhället är underkastat naturliga orsakssammanhang. Han har i hög grad bidragit till sociologins utveckling. Liksom Comte fruktade han social oordning, och en stor del av hans arbete rörde social ordning. Den skulle åstadkommas med hjälp av sociala reformer och inte revolutioner. Durkheim menade att det är sociologins speciella uppgift att studera vad han kallade sociala fakta (ex. lagar delade moraliska övertygelser), och deras påverkan på människor. Sociala fakta definierar han som *”/.../ett sätt att handla, tänka och känna../.../”* (Campbell, 1986, s.173), och han tänker då på människors vanor, seder och levnadssätt. Durkheim menar att även om vanor och seder verkar finnas i det individuella medvetandet är deras ursprung egentligen inte där utan i institutioner, lagar, moral och ideologier. Durkheim engagerar sig alltså i social ordning och försöker visa att en ny social samstämmighet skulle kunna bota den moderna industrialismens förfall som han kallar för anomi. Han ägnade sig mest åt immateriella sociala fakta (ex. religion vars rötter han sökte.) I sina undersökningar över samhällslivet utgår han ifrån den kollektiva enheten och betonar nödvändigheten av att denna enhet är stark. Han anser att det inte råder tillräcklig intim kontakt mellan individen och samhällsliga enheter som religionssamfund, stat och familj och ser det som en fara för upplösning, anomi, och tror att sammanslutningar i yrkeskorporationer bäst uppfyller den enskildes behov av solidaritet (Campbell, 1986).

10.3 Max Weber (1864-1920)

Weber hade, liksom så många andra, funderingar över vad sociologin skulle studera, likväl vad som var karaktäristiskt för ämnet och dess studieobjekt. Weber var inte positivist utan hermeneutiker, han såg dessutom sociologin som en kulturvetenskap. Med detta menade han den interaktion människor och samhället hade på varandra. Ingen av de två parterna kunde stå ensam utan båda var beroende av varandra för att existera. Samtidigt utformade och påverkade de båda - individerna och samhället - varandra i ett evigt kretslopp. Historien styr

individerna och samhället, därigenom kan man inte finna generella orsakslagar i det nutida samhället, utan i dess historiska förlopp. För att förstå samhällsproblemen var en förutsättning att individen verkligen visste vad den gjorde (Johnsson, 1981).

För Weber var rationaliseringsprocessen viktig, den spelar samma roll i hans teori som *Solidaritet* gör för Durkheim och *klass konflikter* för Marx. Organisationer, likväl som individer, präglas och karaktäriseras av rationellt och förnuftsmässigt tänkande. Allting går mot ett givet, planerat mål, vare sig det gäller den lilla individens arbete eller den stora statliga myndighetens strävan så sker ingenting slumpmässigt. Maktbegreppet var centralt för Weber. Enligt honom var makt möjligheten att påtvinga andra individers handlingar enligt maktens vilja. Makt var dock inget helt negativt. Legitim, eller sanktionerad makt var någonting som krävdes för ett progressivt samhälle. Totalitär makt var ond, inte den sanktionerade. Det som styrde individens handlingar, förutom makten, var: traditioner, känslor, mål och värden. Allting förutom detta var sekundärt (Johnsson, 1981).

10.4 Karl Marx (1818-1883)

Många av de tidiga sociologerna motsatte sig Marx idéer av ideologiska skäl eftersom de var konservativa och hade reagerat mot upplysningen och den franska revolutionen samt den oordning de medförde. Marx radikala idéer och de radikala sociala förändringar han förespråkade uppskattades därför inte alls av dem. Marx var intresserad av revolution, vilket var motsatsen till vad de flesta av de tidiga sociologerna var. Marx menade att människor är naturligt produktiva och att de behöver arbeta tillsammans för att kunna producera det de behöver för sin överlevnad. Kapitalism är en struktur som höjer barriärer mellan individen och produktionsprocessen. En alienation uppstår eftersom ett tvåklassystem uppstår med några som äger produktionsmedlen och resten som arbetar för dem. Marx lösning var socialism varvid folk inte längre skulle vara alienerade. Den tidiga tyska sociologin utvecklades i opposition till Marx's idéer. Weber såg Marx som en ekonomisk determinist som erbjöd orsaksteorier för det sociala livet. Istället för att fokusera på ekonomiska faktorer och deras effekter på idéer, ägnade Weber mycket uppmärksamhet åt idéer och deras effekter på ekonomin, och kom med en teori om rationaliseringsprocessen (Raymond, 1980).

Marx erbjöd en abstrakt, tankemässigt sammanhängande och mycket tillfredsställande sociologisk teori som kan användas vid analysen av alla samhällstyper, inte bara kapitalistiska. Marx synsätt var starkt influerat av hans politiska orientering, men det var å andra sidan de andras (Durkheim, Weber) också. *Dialektiken*; Marx hämtade det dialektiska synsättet från Hegel, och det har format alla hans arbeten. Till skillnad från Hegel som fokuserade på en idéernas dialektik, försökte Marx använda detta synsätt på den materiella världen. Dialektiken kontrasterar med den logik som dominerar mycket av det sociologiska tänkandet. Bl a så betonar dialektiken att det inte finns några enkla orsak-effekt sammanhang mellan den sociala världens delar. När dialektikern talar om orsakssamband så fokuserar de alltid på de ömsesidiga sambanden mellan sociala faktorer, lika väl som det sociala livets dialektala totalitet i vilka de är inbäddade. Det finns ingen klar skiljelinje mellan sociala fakta och sociala värden, med vilket menas att de värderingar som sociologen som studerar sociala fakta påverkar hans forskning. Detta behöver inte vara en nackdel eftersom det ger en mer mänsklig och effektivare forskning om man är passionerad. Det finns alltså inga fastslagna skiljelinjer mellan fenomen i den sociala världen (Raymond, 1980).

10.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis uppstod sociologin ur ett försök att förstå de långtgående förändringarna som ägt rum i samhället under de senaste två eller tre århundradena. De förändringar som har uppträtt rör både makro- och mikronivå. Bland grundarna till sociologin är det framför allt fyra tänkare som framstår som speciellt viktiga, nämligen Auguste Comte, Karl Marx, Emile Durkheim och Max Weber. Comte och Marx var verksamma vid mitten av 1800-talet och utformade vissa grundläggande teorier inom sociologin som senare utvecklades av Durkheim och Weber. Det finns likheter mellan Durkheim och Weber, båda menade t ex att sociologin ska sysselsätta sig med analyser av samhällets institutioner. Durkheim och Weber ansåg att sociologin ska förklara orsakerna bakom samhällenas likheter och olikheter. De hade en helhetssyn på samhället och för att komma fram till resultat använde de sig av olika metoder. Karl Marx i sitt historiematerialistiska perspektiv såg klasskampen som historiegrundläggande drivkraft och förändringen till industrialismen som en parallell till övergången från ett feodalt till ett kapitalistiskt produktionssätt. Durkheim menade att arbetsdelningen och

specialiseringen var den centrala processen genom vilken ”primitiva” samhällen övergår till moderna, eller från mekaniska till organiska solidaritetsformer. Weber såg utvecklingen som ett resultat av en ökad rationalisering på det mänskliga livets flesta områden.

Våra avslutande reflektioner kring klassikernas syn på sociologins ämnesområde och sociologernas arbetsfält anser vi till viss del stämmer överens med vår uppfattning. Vi menar också att individen och samhället hänger ihop, som Weber påpekade. Den ena parten är beroende av den andra för att existera. Vi var väl medvetna om att sociologistudierna i sig inte skulle leda till något specifikt yrke, utan att sociologin handlar om att kunna tillämpa olika perspektiv och infallsvinklar på samhället eller på det fenomen man studerar.

Vi menar att sociologer många gånger speglar de samhällen de representerar. Sociologin fyller en viktig roll i samhället och kan leda till viktiga praktiska konsekvenser. Ämnet kan på flera olika sätt genom samhällsanalys leda till konkreta politiska reformer. För det första ger goda kunskaper om en viss social situation bättre möjligheter att kontrollera och förändra denna. För det andra är det möjligt att sociologin leder till en ökad kulturell medvetenhet som i sin tur kan ligga till grund för politiska beslut. För det tredje kan vi studera både avsiktliga och oavsiktliga konsekvenser av ett visst politiskt program (Giddens, 1998).

11. Professionsforskning

För att visa varför sociologin inte kan räknas som profession väljer vi att redogöra för begreppet profession och om professionsforskningen. Vår uppfattning om att sociologin inte är en profession grundar sig på att det inte finns några givna sociologiyrken, d v s avsaknad av yrkesmonopol, men vi kan inte utesluta att sociologin inte har ett kunskapsmonopol. Man kan säga att ett yrke är en profession när det genom en organisation uppnått kunskaps- och yrkesmonopol. Detta innebär att en yrkesgrupp har både institutionaliserat en del av den akademiska sfären, t ex en disciplin, och etablerat sig utanför universitet/högskolor, d v s på arbetsmarknaden (Hellberg, 1991). Sociologin har ett kunskapsmonopol på så sätt att den vetenskapliga basen existerar genom forskarutbildning och den institutionaliserade forskningen.

Under 1930- talet började man problematisera professionsbegreppets betydelse och professionsforskningen blev ett eget forskningsområde. Tidigare hade detta begrepp bara förknippats med de yrkesgrupper som ansågs vara professioner som t ex präster, jurister, läkare och ibland också militärer (Hellberg, 1991). Inga Hellberg, svensk professionsforskare definierar professioner som: yrkesgrupper som monopoliserar viss kunskap; en kunskap som:

- värderas som nyttig eller värdefull och som
- utgör grunden för yrkesgruppens monopolisering av viss eller vissa yrkespositioner.

Vidare menar Hellberg att professioner är de yrkesgrupper, som genom ett organiserat strävande tillåts institutionalisera ett kunskaps- och yrkesmonopol (Hellberg, 1991).

Begreppet yrke utgör en specialitet i den samhälleliga arbetsdelningen- ett antal mer eller mindre väldefinierade uppgifter som förts samman. De personer som då utför uppgifterna kan identifieras genom en yrkestitel (Karlsson, 1993). Anthony Giddens definierar begreppet yrke som en form av betald anställning där en individ arbetar regelbundet (Giddens, 1998).

Talcott Parsons har betytt mycket för den traditionella professionsforskningen. Parsons betraktade professionalisering och professionerna som det unika draget för det moderna samhället, på samma sätt som Marx framhöll kapitalism och Weber byråkratisering, även om Parsons också såg exempel på professioner i andra typer av samhällen (Gesser, 1985). Det som är utmärkande för professionerna, enligt Parsons, är bl a en auktoritet som är grundad på teknisk kompetens, samt universalism, d v s ett beslut fattas enbart p g a tekniska skäl. Exempel på det är när t ex läkare gör en yrkesmässig teknisk kontroll av patienten och inte vem patienten är (Gesser, 1985).

Professionsforskning handlar ofta om att beskriva yrkesgruppers roll i samhället, att definiera vad som kännetecknar en profession, att beskriva mönster i relationer mellan olika yrken, eller processen när en profession förändras. Thomas Brante (1987) anser att den traditionella professionsforskningen har som avsikt att kategorisera, beskriva och analysera professionella yrkesgrupper. Till kategorin professioner hör vetenskap, advokater, läkare, militärer, präster, ingenjörer, arkitekter, psykologer, lärare, administratörer och ibland även socialarbetare. Staffan Selander (1989) menar att professionssociologer oftast brukar utgå ifrån en kvalitativ eller kvantitativ bestämning, när det gäller professionsbegreppet. Det som kännetecknar, det förstnämnda begreppet (kvalitativ) är att vissa yrken räknas som professioner och andra inte.

Det sistnämnda begreppet (kvantitativ) innebär att alla yrken ses som professionaliserade. Professionsbegreppet används ofta för att analysera villkoren för utövande av vissa yrken samt för att klargöra vissa yrkesgruppers uppgifter inom den organisation de verkar (Selander, 1989).

Intresset för professionalisering har ökat allt mer bland forskare och olika yrkesgrupper. Det finns många olika sätt man kan närma sig definitionen av ”professionalisering”, alternativt av ett samhälle. För att kunna skilja professioner åt från andra yrken kan man använda sig av ett antal kriterier och kännetecken, som visar på hur processen går till när ett yrke skapas eller försöker bli en profession. Vissa forskare ser på ”professionalisering” som ett viktigt begrepp för att förstå samhället eller olika samhällen under olika historiska perioder. Det är viktigt att påpeka att det även finns motsatta perspektiv där man istället lägger tonvikten vid helt andra centrala begrepp i analysen av ett samhälle. Då kan det bli att vara sociala klasser eller social status som ligger till grund för att förstå och förklara ett fenomen som professionalisering (Selander, 1989). Det är viktigt att reflektera över att det inte behöver vara lika användbart och självklart att använda sig av professionsbegreppet för att göra en analys av yrkespositioner i dagens samhälle, som det varit för att analysera detta begrepp i en tidigare samhällsepok. Under historiens gång har mycket förändrats. Som exempel på detta har varu- och arbetsmarknaden under de senaste årtiondena förändrats; en internationaliserad varu- och arbetsmarknad har under de sista decennierna förändrat förutsättningarna för produktionen av varor och tjänster. Andra faktorer som påverkat arbetsinnehåll samt arbetsuppgifter är informationsbehandling och kommunikation, samt statlig välfärdspolitik och byråkrati. Nya yrken skapas medan äldre yrken och yrkestraditioner förändras delvis eller helt och hållet. Därtill har forskning, utbildning och vetenskap alltmer en betydelsefull roll för många olika slags yrken. Förutsättningarna för produktionen, utbildning och arbete ser därmed annorlunda ut idag än vad de gjorde i det samhällssystem då advokater och läkare inrättades som professioner, under industrialismens och kapitalismens tidigare perioder. Förutsättningarna kan dessutom skilja sig åt i olika samhällssystem, de ser till exempel olika ut i industrialiserade länder jämfört med utvecklingsländer (Selander, 1989).

Donald Broady (1985) menar att det finns flera goda skäl att studera professioner. Dessa skäl kan exempelvis vara att; professioner ofta gör anspråk på att själva bestämma över eller inverka på rekryteringen till och utbildningen inom yrket. Professionsmedlemmarna anser att de är de bästa experterna att avgöra om vilka som bör tas in i yrket och hur dessa bör utbildas.

Arbetsmarknaden blir dessutom ständigt mer specialiserad och därmed är det allt fler yrken som strävar efter professionell status. Professionernas starka koppling till staten eller till mäktiga kapitalintressen gör att de ofta tjänstgör som ett legitimerande och maktförstärkande skikt. Det blir därmed viktigt att hålla diskussionen aktuell då det gäller frågan om vem eller vilka som skall ha makt och inflytande i samhället. Professionaliseringen har en s k allmänpolitisk åsikt (Broady, 1985).

En del forskare har antagit ett kritiskt förhållningssätt till professionsbegreppet. De menar att orsaken till professionsteorier är att dessa begrepp döljer ekonomiska, politiska, etniska, könsmissiga eller andra intressen och motsättningar i samhället. Professionsbegreppet ses därmed inte som ett neutralt begrepp som utpekar ett samhälleligt fenomen. Istället ses det av dessa forskare som ett begrepp som ger uttryck för specifika samhälleliga perspektiv och värderingar (Selander, 1989).

Teorierna om professioner kan också ha andra brister. Brante (1987) menar att man bl a kan kritisera dem för att vara alltför generella genom att de avser definiera professioner i största allmänhet, varvid skillnader mellan olika professioner försummas. Professionsteoretikerna kan också anklagas att vara för generella i sina anspråk att fånga professioners sanna väsen utan att ta hänsyn till skiftande historiska omständigheter (Brante, 1987). I det sociologiska perspektivet är det viktigt att påpeka att synbara nödvändiga avskärmningar, såsom professionalisering, alltid är sammankopplade till dominans och makt. Med detta menas att en grupp underordnas en annan. Uteslutning medför stratifiering och även skapar dominerande klasser (Brante, 1987).

Sammanfattningsvis kan vi säga att enligt Hellbergs definition av begreppet profession får vi en förståelse för varför sociologin inte är en profession. Men om vi däremot i enlighet med en del professionsforskare, t ex Parsons, istället klassificerar forskarsamhället i egna professioner får vi en annorlunda bild. De sociologer som fortsatt sin karriär inom Sociologiska institutionen vid universiteten, kan då betraktas som professionaliserade i motsats till sociologer på arbetsmarknaden utanför universiteten p g a att sociologin kan sägas ha ett kunskapsmonopol.

11.1 Sammanfattning

Sammanfattningsvis är sociologi bl a vetenskapen om människans sociala beteende och relationen mellan människan och samhället (Engdal, 2001). På 1940-talet inträdde sociologin som självständig disciplin i Sverige. Den tidiga sociologin hade en kvantitativ inriktning, men kom att ändras efter den s k mjukdatadebatten i Sociologisk Forskning, samt debatten om värderingarnas roll i samhällsvetenskapen, år 1966. År 1945 tillkom professuren på förslag av den socialvetenskapliga forskningskommittén vid denna tidpunkt, som på de flesta fronter förstärkte den samhällsvetenskapliga forskningen i landet (Allardt, 1988).

Under mitten av 1960-talet arbetade sociologförbundets styrelse med flera frågor rörande det sociologiska yrket. Man utarbetade förslag till taxenormer för sociologiska konsultuppdrag. I januari 1967 antogs en uppsättning etiska normer för sociologer. Dessa fanns också med i samband med auktorisationen av utredningssociologer. Lunds sociologförening lade förslag till förbundets årsmöte år 1968, om att införa ”auktorisering av utredningssociologer”. Syftet med auktorisationen var att;

- skapa riktlinjer för utbildningen av de som praktiskt ville utöva tillämpad sociologi,
- skapa en ”varudeklaration” för möjliga arbetsgivare,
- och att ge förbundet en bättre utgångspunkt för att förbättra utbildning och arbetsmarknad för tillämpad sociologi.

Under åren 1968-69 ansökte en mycket liten del sociologer om auktorisation, men sedan avtog intresset. Avskaffandet av auktorisationen skedde därmed i början av 1980-talet (Sveriges Sociologförbund, 2003).

Comte myntade termen sociologi och menar att sociologi är den vetenskap som skall studera samhällsfenomen för att finna de lagar som styr dessa. De metoder som då kan komma till användning är observation, experiment, jämförelse och historisk metod (Giddens, 1998). Durkheim menar att sociologins uppgift är att studera vad han kallade sociala fakta (t ex lagar delade moraliska övertygelser), och deras påverkan på människor (Campbell, 1986). Weber såg sociologin som en kulturvetenskap, d v s den interaktion människorna och samhället har på varandra. Ingen av de två parterna kan stå ensam utan båda är beroende av varandra för att existera (Johnsson, 1981). Vidare erbjöd Marx en abstrakt, tankemässigt sammanhängande

och mycket tillfredsställande sociologisk teori som kan användas vid analysen av alla samhällstyper, inte bara kapitalistiska (Raymond, 1980).

Parsons har betytt mycket för den traditionella professionsforskningen. Han betraktade professionalisering och professionerna som det unika draget för det moderna samhället (Gesser, 1985). Vad professionsforskning ofta handlar om är att beskriva yrkesgruppers roll i samhället, att definiera vad som kännetecknar en profession, att beskriva mönster i relationer mellan olika yrken, eller processen när en profession förändras (Selander, 1989). Intresset för professionalisering har ökat betydligt bland forskare och olika yrkesgrupper. Hellberg menar att professioner är de yrkesgrupper, som genom ett organiserat strävande tillåts institutionalisera ett kunskaps- och yrkesmonopol (Hellberg, 1991).

Ovanstående teoriavsnitt skapar en förståelse för vad sociologi är, dels genom själva definitionen av sociologi dels vad klassikerna menar att sociologi är. Vidare får vi inblick om sociologins inträde i Sverige. Diskussionen om auktorisationen av utredningssociologer belyser att man eftersträvade att sociologin skulle bli en praktisk verksamhet. Slutligen är tanken med diskussionen om professionsforskning att belysa varför sociologi inte är en profession.

Med hjälp av detta teoriavsnitt ska vi i analysdelen nedan, försöka belysa vad våra intervjupersoner menar att sociologi är och hur de förhåller sig till denna disciplin. Vidare vill vi belysa hur väl det som sociologins klassiker ansåg att en sociolog bör arbeta med, stämmer överens med vad respondenterna arbetar med idag. Slutligen ska vi försöka analysera hur väl diskussionen om profession och professionsforskning stämmer överens med bl a respondenternas nuvarande situation

12. Resultatredovisning/analys

Resultatet av den empiriska analys som vi gjort kommer att preciseras utifrån våra teman: *nuvarande sysselsättning, varför man valde att läsa sociologi, nyttan av studierna i sociologi och vilka förväntningar man hade innan man blev klar med studierna i sociologi*. Dessa teman har gjorts i syfte att underlätta för läsaren och för att på ett enklare sätt kunna ta till sig

informationen som återkommer. Dessutom kommer tidigare forskning kring ämnet att ställas i relation till de resultat vi får.

12.1 Nuvarande sysselsättning

Vårt syfte med uppsatsen var att undersöka var några sociologistudenter har hamnat efter studierna. I detta avsnitt kommer vi att diskutera nuvarande sysselsättning där vi belyser var de har hamnat efter studierna i sociologi. Vi kommer dels att redogöra för varför respondenterna valde att läsa sociologi, dels vad ämnet sociologi betyder för dem. Vilka faktorer som har påverkat deras nuvarande situation. Vidare kommer vi även att belysa vilka förväntningar intervjupersonerna har haft innan de avslutade studierna i sociologi.

Sociologi är en vetenskap som bl a handlar om människans sociala beteende och relationen mellan människa och samhälle. Sociologin skapar förståelse för hur man kan studera processer och mönster för individers och grupper samspel, formerna för sociala grupper organisation, relationerna mellan grupper och gruppernas inflytande på individens beteende (Engdahl, 2001).

Majoriteten av intervjupersonerna har ett arbete där de känner att de har nytta av studierna i sociologi. Däremot studerar Rolf, i väntan på att få ett arbete som har med sin utbildningsbakgrund att göra. Han känner sig redo för att komma ut på arbetsmarknaden men får inget arbete hittills. Resultaten från Thelianders undersökning visar att en stor del av respondenterna befinner sig i en utbildningssituation och att få är öppet arbetslösa (Theliander, 1998). Helena arbetar inom friskvård men även hon söker arbete aktivt inom områden som har anknytning till hennes studier. Eftersom ingen av dem inte riktigt har kommit ut på arbetsmarknaden och inte fått någon specifik yrkestitel, väljer de att presentera sig som Samhällsvetare/Beteendevetare. Vi fann att våra intervjupersoner skiljer sig åt i hur de väljer att presentera sig på arbetsmarknaden. Arbetsgivarens krav bidrar till att våra intervjupersoner presenterar sig olika.

Eftersom sociologi inte är en profession finns det ingen enhetlig yrkestitel. De som är verksamma på arbetsmarknaden presenterar sig med titlar som representerar deras arbetsuppgifter, som t ex utredare, utvärderare, utredningssekreterare o s v. Hur våra

intervjupersoner väljer att presentera sig beror på vilken kunskapsbredd de har och i vilket sammanhang de befinner sig. Vad menade sociologins främsta klassiker att sociologi är, samt vad sociologen bör arbeta med? Enligt Comte är sociologi den vetenskap som skall studera samhällsfenomen för att finna de lagar som styr dessa. Sociologi är det område som skulle kunna producera en kunskap om samhället som var grundad på vetenskaplig metodik (Giddens, 1998). Durkheim försökte skapa en vetenskaplig teori och förklarar sociala fenomen med hjälp av statistik som gör sociala fakta mätbara. Han menar att sociologins speciella uppgift är att studera sociala fakta (ex. lagar, delade moraliska övertygelser) och deras påverkan på människor (Campbell, 1986). Weber såg sociologin som en kulturvetenskap. Med detta menade han interaktionen mellan människa och samhälle. Ingen av dem kunde stå ensam utan båda var beroende av varandra för att existera (Johnsson, 1981). Marx talade om en abstrakt, tankemässigt sammanhängande och mycket tillfredsställande sociologisk teori som kan användas vid analysen av alla samhällstyper (Raymond, 1980). Som exempel på vad sociologer arbetar med, kan vi även utläsa från Staffan Selanders (1989) resonemang om professioner. Han menar att professionssociologer oftast brukar utgå ifrån en kvalitativ eller kvantitativ bestämning, när det gäller professionsforskning (Selander, 1989). Vi menar att sociologin som disciplin är så omfattande att den inte kan begränsas till något specifikt yrke. Sociologiska teorier och metoder utgör den kunskapsbredd våra intervjupersoner uttryckte att de har haft störst nytta av, i sin nuvarande situation.

Intressant att nämna är att två av respondenterna (Stefan och Ina) som har chefsbefattningar, fick detta arbete ganska snart efter studierna i sociologi. Stefan kan inte sätta fingret på varför han fick chefsbefattningen. Han hade inte varit chef tidigare och inte heller arbetat med det han är utbildad till. Stefan resonerade på detta sätt kring hur han fick arbetet: ”.../.../...*jag tror inte att det är just sociologi som har skaffat mig jobbet, det behöver inte vara det, jag tror snarare att det är att jag har läst ekonomi och har en massa akademiska poäng...../.../...det är samhällsvetenskap det handlar om*” (Stefan, 2003).

Stefan resonerade mycket om att studierna i sociologi inte leder till specificerade yrken, och känner därmed att han inte kan kalla sig för sociolog. Han menar att det är detta som är anledningen till att arbetsgivare och folk i allmänhet saknar kunskap om sociologer och sociologi som ämne. Vi har kommit fram till att sociologi inte är en profession eftersom det inte finns några givna sociologiyrken, d v s att ämnet saknar yrkesmonopol, men däremot har sociologin ett kunskapsmonopol. Hellberg menar att ett yrke är en profession när det genom

en organisation uppnått kunskaps- och yrkesmonopol. Detta innebär att en yrkesgrupp har både institutionaliserat en del av den akademiska sfären, t ex en disciplin, och etablerat sig utanför universitet/högskolor, d v s på arbetsmarknaden (Hellberg, 1991). Sociologin har ett kunskapsmonopol på så sätt att den vetenskapliga basen existerar genom forskarutbildning och den institutionaliserade forskningen.

Annika kallar sig för sociolog: ”.../.../jag har tänkt så att, har man magisterexamen i sociologi så kan man väl få säga att man är sociolog” (Annika, 2003). Gesser (1985) skriver att Parsons klassificerar forskarsamhället i egna professioner och vi menar att de sociologer som fortsatt sin karriär inom Sociologiska institutionen vid universiteten, kan då betraktas som professionaliserade i motsats till sociologer på arbetsmarknaden utanför universiteten p g a att sociologin kan sägas ha ett kunskapsmonopol, d v s specifik kunskapsbas och metodologi (Gesser, 1985).

Vad vi uppmärksammade under intervjun med Ingrid, var att hon uttalade sig om att hon arbetar som sociolog, men presenterar sig som utredare. Vi tolkar detta som att hon känner att hon har direkt användning av studierna i sociologi: ”.../.../jag har arbetat länge som sociolog.../.../ofta har jag märkt att det jag kan tillföra en diskussion i arbetet är att lyfta den till att se strukturer och system i samhället. Vi sociologer har begrepp för att resonera om samhällsliga fenomen på en övergripande nivå” (Ingrid, 2003).

Vi fick uppfattningen att Ingrid och Stina är medvetna om att studierna i sociologi inte leder till ett specifikt yrke, men att sociologi har ett kunskapsmonopol. Stina ville ha en utbildning som var mer yrkesinriktad, och valde att komplettera sina studier i sociologi till socionomexamen. Hon menade att det skulle vara enklare för henne att få ett arbete som socionom, dels för att det är yrkesinriktat och väletablerat på arbetsmarknaden. Ur intervjun med Stefan fick vi uppfattningen att han inte kunde se sociologi som en profession på något sätt, att ämnet varken har kunskapsmonopol eller yrkesmonopol. Stefan menar: ”Kunskaperna i sociologi räcker inte till i arbetslivet idag, utan man borde lägga in nya moment i utbildningen, så att det kan bli mer yrkesinriktat. Jag vet än idag inte vad jag ska med min sociologi. Söker jag jobb idag så är det inte det jag lägger fram, utan min yrkesroll” (Stefan, 2003).

Slutligen vill vi nämna att de respondenter som är verksamma idag, menar att faktorer som erfarenhet, utbildningsbakgrund, personlighet och kontakter har varit till hjälp vid deras anställning. Med erfarenhet menar våra intervjupersoner arbetslivserfarenhet. Det är arbeten som inte alltid har med deras studier att göra (intressen, ideella verksamheter av olika slag samt egen företagare). Jakob fick sitt arbete som utredare, på sociologistudier och erfarenheter. När vi ställde frågan om vilken titel han har och hur han tänker kring det, svarade han följande: *”Det beror nog på var man befinner sig och vem man pratar med”* (Jakob, 2003). Rolf och Helena, som inte riktigt har hamnat på arbeten som de vill ha, håller sig sysselsatta i form av studier och annat arbete, i väntan på att komma dit de önskar. Vi menar att de inte är öppet arbetslösa. Amanns resultat visar att det vanligaste sättet respondenterna fått sitt arbete på, var dels genom tidigare anställning på arbetsplatsen, dels genom annons och personliga kontakter (Amann, 1997).

Majoriteten av respondenternas nuvarande sysselsättning, menar vi, stämmer till stor del överens med vad klassikerna ansåg att en sociolog bör arbeta med. Vi skulle kunna dra slutsatsen att Durkheim, Weber och Marx menar att sociologins uppgift är att studera olika slags samhällsfenomen, både på mikro- och makronivå. Likaså menar Comte, men talar även om metoder som kan komma till användning när sociologen studerar samhällsfenomen. Dessa metoder är observation, experiment, jämförelse och historisk metod (Giddens, 1998). Vi menar att de respondenter som är verksamma har arbetsuppgifter som innebär att analysera och studera samhällsfenomen. En stor del av dem analyserar med hjälp av olika slags metoder, både kvalitativa och kvantitativa.

12.2 Varför valde man att läsa sociologi?

Några av respondenterna kom i kontakt med ämnet sociologi via olika utbildningar och kurser som de har läst. En del av dem menade att de inte visste mycket om vad sociologi var innan de började läsa det. En förklaring kan vara att sociologi inte är en profession, och är därmed inte tydligt för många om vad det innebär. Durkheim och Weber menade t ex att sociologin ska sysselsätta sig med analyser av samhällets institutioner. Vi menar att sociologin är en vetenskap som handlar om att kunna tillämpa olika perspektiv och infallsvinklar på samhället eller på det fenomen man studerar.

För Jakob var det via utbildningen i *Fritidsarbete och fritidskultur* som han kom i kontakt med sociologin: *"Jag visste väldigt lite om sociologi och var mer inne på att läsa pedagogik. Det var i och med att sociologi var en så stor del av Fritidsprogrammet som jag blev mer intresserad av ämnet"* (Jakob, 2003).

Ina hade inte heller någon större kunskap om vad sociologi var: *"Jag kom i kontakt med sociologin genom att några jag känner hade läst det och hade det som huvudämne. Jag hade ingen aning om vad det var för något..."* (Ina, 2003). Likaså Helena, hon hade heller ingen aning om vad sociologi var för något tills hon kom i kontakt med det på gymnasiet genom Syokonsulenten. Citatet nedan belyser vad som fick henne att vilja studera sociologi: *"Jag är nog en sådan person som tycker om allting, jag är bred och har väldigt svårt för att sikta in mig på något specifikt, och sedan så har jag alltid haft intresse för att studera människor i olika situationer, därför stod det lite grann mellan sociologi och psykologi när jag väl skulle börja läsa"* (Helena, 2003).

Intressant att nämna är att Rolf redan vid 11-års ålder hade intresserat sig för sociologi. Han hade redan i den åldern kommit i kontakt med sociologin: *"Jag visste vad sociologi är... Jag läste en bok när jag var 11 år, som hette Stiftelseologi, som en sciencefictionförfattare har skrivit och en av huvudpersonerna var sociolog och han blev jag inspirerad av, blev intresserad av hur samhället fungerar, men visste inte vilket ämne som handlade om det...och sedan när jag väl började läsa Arbetsvetenskap blev jag glad"* (Rolf, 2003). Rolf talade om för oss att han blev glad när han kom i kontakt med Arbetsvetenskapliga programmet, eftersom man i detta program läser ämnet sociologi. Ingen av de andra respondenterna hade kommit i kontakt med sociologin så tidigt som Rolf.

Stefan är också en av de respondenter som inte riktigt visste vad sociologi var för något. Men för hans del var det mer för det personliga planet: *"...just sociologi, det valde jag p g a att jag hade.../några sociala problem.../problem med min förre detta fru.../jag tyckte att samhället var dåligt, och det där med sociologi där kanske jag kunde lära mig lite hur jag ska bära mig åt, hur jag ska kunna uttrycka mig, hur jag ska förklara, vad jag tycker illa om och hur jag tycker, och så tänkte jag där kanske har jag möjligheter att vara med och påverka samhället, så att jag kan få det samhälle jag vill ha.../"* (Stefan, 2003). Utifrån detta citat får vi en uppfattning om varför Stefan ville välja detta ämne. Han kände att det kunde ge honom vidareutveckling och även ge honom mycket socialt. Ett sociologiskt perspektiv innebär att

enskilda människors villkor ses i relation till den ”sociala struktur” som omger individen. Man skulle kunna uttrycka att sociologins centrala studieområde är strukturens betydelse för enskilda människors villkor (Engdahl, 2001). Vi menar att studierna i sociologi kan skapa en bättre förståelse hos studenterna, om vilka de är och hur de påverkas av samhället i övrigt.

12.3 Nyttan av studierna i sociologi

En viktig fråga som har ställts till respondenterna är om de har haft nytta av studierna i sociologi, och i så fall vilken nytta i förhållande till arbetsuppgifterna. Vi menar att syftet med sociologistudierna är att ge en överblick över klassisk och modern sociologisk teori, samt hur dessa teorier kan tillämpas på samhället. I likhet med Engdahl menar vi att studierna i sociologi innefattar teorier och verktyg som ligger till grund för att studera, beskriva, analysera och förklara samhällsförhållanden samt människors handlingar (Engdahl, 2002). För Stefan har studierna i sociologi bidragit till ett helt nytt sätt att se på omvärlden, och det var ju det som lockade honom till att vilja studera detta ämne: *”.../...ett helt nytt liv kan man väl säga, faktiskt, helt nytt sätt att leva på”* (Stefan, 2003). Vidare undrade vi på vilket sätt Stefan har nytta av studierna i sociologi, i sitt nuvarande arbete: *”.../jag försöker se det som ligger bakom saker och ting, det är väl det jag är riktigt bra på, att jag upptäcker saker hela tiden i undersökningar.../”* (Stefan, 2003).

Stina kände att hon har stor nytta av sina studier i sociologi. Hon menade att förmågan att kunna se olika perspektiv, har varit av stor nytta i arbetet. Fördelarna med studierna i sociologi, uttalade sig Jakob om: *”Fördelarna är att man har ett system för att se strukturer i samhället och kan analysera sociala mönster”* (Jakob, 2003).

Rolf, som inte har fått ett arbete inom det område han är intresserad av, uttryckte att han har en bredare analytisk förmåga efter studierna i sociologi: *”Ganska nöjd med kunskaperna i sociologi.../jag analyserar säkert på ett visst sätt i och med sociologin.../jag använder kunskaperna både medvetet och omedvetet.../men jag känner att jag saknar kunskap i statistik. Kanske lite, att arbetsgivare söker det”* (Rolf, 2003).

Ina däremot talade betydligt mer om de konkreta kunskaperna hon har fått genom studierna i sociologi: *"I de första rapporterna skrev jag mycket hur upplägget är. Då kände jag mycket att jag hade stöd i hur man skriver rapporter och hur man gör utredningar. Just det här med skrivandet som jag hade gjort, just hur man skriver..././sociologin har hjälpt mig att analysera på ett annat sätt..././Vi pratar kollegor emellan om olika sociologiska teoretiker..././"* (Ina, 2003).

För Ingrid har studierna i sociologi medfört till att hon kan analysera på ett annat sätt än tidigare. Hon kände att hon har stor nytta av studierna i sociologi, i sitt nuvarande arbete som utredare: *"Fördelar med min utbildning: bred, rejält med vetenskapsteori och sociologisk teori. Har haft en väldig nytta av det, man har en bra referensram att placera in ny kunskap i vad man än arbetar med. Statistik, olika undersökningsmetoder, enkätkonstruktion, grunderna i statistisk analys – allt detta har jag en väldig nytta av i mitt arbete"* (Ingrid, 2003).

Helena har nytta av studierna i sociologi på så sätt att hon har fått större befogenheter i sitt arbete. Tidigare har hon enbart arbetat som personlig tränare men efter sina akademiska studier, får hon även hålla föreläsningar i olika organisationer: *"/./jag jobbar som personlig tränare och håller föreläsningar i olika företag om hur viktigt det är med hälsan, att man rör på sig..././Där känner jag kanske att de föreläsningar jag håller har att göra med det jag har läst, beteendevetenskapligt när det gäller motivationen för fysisk aktivitet. Det känner jag att jag inte hade fått göra om jag inte hade haft den utbildningen jag har"* (Helena, 2003).

Annika har valt att doktorera i ämnet socialt arbete, vilket hon kom underfund med under tiden hon studerade sociologi. Hon ser bara fördelar i att ha studerat sociologi: *"Därför att inom socialt arbete är det mycket sociologi..././jag har fått verktyg att analysera saker i omvärlden. Jag ser på omvärlden som en sociolog på något sätt. Det har gett mig jättemycket, det är fantastiskt. Jag tycker att det öppnar ögonen, olika teoretiker säger olika saker"* (Annika, 2003). Sociologin är nyttig på så sätt att den fyller en viktig roll i samhället och kan leda till viktiga praktiska konsekvenser. Den kan även ge goda kunskaper om sociala situationer, vilket ger bättre möjligheter att kontrollera och förändra (Giddens, 1998).

Även Thelianders resultat från undersökningen visar att de flesta respondenterna menar att behållningen/nyttan av studierna i sociologi har varit hög eller mycket hög. Merparten av

respondenterna har uppgett att konkreta ämneskunskaper givit dem störst behållning/nytta. Medan andra också har uppgett att mer abstrakta kunskaper varit värdefulla, t ex att förhålla sig till omvärlden på olika sätt och i olika situationer (Theliander, 1998). Vi tolkade våra resultat så att de respondenter som är yrkesverksamma uppgav att både konkreta och abstrakta kunskaper har varit till stor nytta för deras arbetsuppgifter. Medan Rolf och Helena talade mer om nyttan av ett bredare analytiskt förhållningssätt, d v s de abstrakta kunskaperna. En tolkning till att några endast känner de abstrakta kunskaperna, kan vara att de inte har ett arbete som de kan relatera sina konkreta kunskaper till.

12.4 Vilka förväntningar har man på ett arbete?

Nedan kommer vi att belysa vilka förväntningar respondenterna hade innan de blev klara med studierna i sociologi. Utifrån relevanta citat från intervjuerna, får vi inblick om vilka tankar respondenterna har haft kring framtida arbete och arbetsuppgifter.

Ingrid svarade att hon inte riktigt visste vad hon hade för förväntningar innan hon avslutade studierna i sociologi: *"Jag vet inte riktigt. Jag var ganska förvirrad innan jag blev färdig med studierna i sociologi"* (Ingrid, 2003).

En förklaring kan vara att studierna i sociologi inte leder till något specifikt yrke, och att den som därmed studerar ämnet känner oro inför vilken verksamhet man kommer att hamna i. Vi menar att sociologistudierna leder till olika arbetsuppgifter inom olika yrken. Sociologins begynnelse präglas å ena sidan av försök att beskriva och analysera samhällsutvecklingen och å andra sidan av försök att formulera teorier för samhällsutvecklingen i allmänhet. För Marx, Durkheim och Weber är uppgifterna att formulera vetenskapliga lagar, att klargöra tankar och teorier som kan bli vetenskap om samhället eller förändringar inom samhällsorganisationen. Deras olika uppfattningar om vetenskaplig kunskap och dess förhållande till samhället får ses mot bakgrund av dels det samhälle de verkade i och dels deras kunskapssteoretiska utgångspunkter (Allardt, 1988).

Ina och Helena valde att skriva sina uppsatser i anslutning till några organisationer på arbetsmarknaden, i syfte att skapa kontakter med dessa inför framtiden. Ina var orolig för var hon skulle hamna efter studierna i sociologi: *"I början var jag bekymrad över var jag skulle*

hamna efter sociologistudierna.../... Mina tankar kring var jag skulle hamna, var att jag skulle jobba inom det område jag skrev om i min uppsats.../... Jag fick tips från lärarna om vad jag skulle skriva om, för vilken organisation..../...Mina tankar var att jag skulle få jobb därigenom, jag trodde väl att jag skulle arbeta med det jag har läst inom, -göra utredningar och skriva rapporter” (Ina, 2003).

Citatet nedan belyser Helenas tankar kring anställning efter studierna i sociologi: *”.../jag hade en idé om att för det första är det bra att skriva det tillsammans med något företag eller någon organisation, för redan där får man lite insikt, så det är klart att man hoppas på att få anställning där, om inte där så inom något snarlikt. Jag har ju mina kontakter inom det område jag vill arbeta så jag hoppas att det ska ordna sig” (Helena, 2003).*

Stefan hade heller inte varit klar över var han skulle hamna, men hade haft en önskan om att ha ett arbete som innebar att skriva rapporter och uppsatser: *”.../jag hade ingen aning om var jag skulle hamna.../..., jag hade inte reflekterat över det, utan jag att jag skulle bli färdig sociolog, och så tänkte jag jaha. .../...Jag trodde väl att jag skulle åka utomlands och jobba i något land med att skriva rapporter” (Stefan, 2003).*

Rolf, som har läst det Arbetsvetenskapliga programmet, hade och har förväntningar om att hamna i en verksamhet som har med utbildningsbakgrunden att göra: *”Jag hoppades att jag skulle få jobb som handlar om personalfrågor och arbetsmiljöfrågor.../...jag trodde att det var där jag skulle hamna” (Rolf, 2003).*

Däremot hade Annika varit i stort sett klar över var hon skulle hamna. Under tiden hon studerade sociologi, blev hon mer och mer övertygad om att hon ville forska. Citatet nedan belyser hur hon själv uttalar sig om sina förväntningar under tiden hon studerade sociologi: *”Jag ville ju forska, så jag tänkte aldrig på jobb.../jag kan tänka mig att som sociolog jobbar man inom olika projekt. Jag har gjort allt sådant, jag var inte alls intresserad av det. Jag ville ett snäpp vidare. Då var det egentligen bara forskning som gällde eller utredning, alltså bli utredare” (Annika, 2003).*

Stina hade inte haft några förväntningar om att hitta ett arbete efter studierna i sociologi, och valde p g a detta att vidareutbilda sig. Hennes inställning var att komplettera studierna i sociologi medan hon läste det.

Även Jakob hade varit lite osäker på var han skulle hamna efter sina studier i sociologi, *"Innan jag var klar, var jag ganska osäker på vilka möjligheter man har som sociolog.../..jag trodde att jag skulle hamna inom någon kommunal förvaltning, eftersom jag tror att arbetsmarknaden för beteendevetare är större i den offentliga sektorn."* (Jakob, 2003).

Slutligen menar vi att arbetslöshet är ett stort problem som påverkar vårt samhälle och individen negativt. Trycket på individen i arbetslivet ökar idag genom den ökade konkurrenskraften, krav på effektivitet och lönsamhet. Det görs nedskärningar i många organisationer, vilket leder till att unga nyexaminerande känner oro inför arbetslivet. Det är inte självklart längre att utbildning leder till ett arbete. Detta kunde vi även känna av bland våra intervjupersoner. En del av dem har valt att komplettera sin utbildning till något som är yrkesinriktat vilket i sig kanske bidrar till att det finns större möjligheter till arbete.

Vidare konstaterar vi att det fanns en skillnad i vad sociologi betyder för respondenterna. Respondenter med titlar som utredare, socionom och utredningssekreterare, menade att sociologi har bidragit till ett bredare analytiskt förhållningssätt. Annika som forskar, talar om vilken nytta hon har av de sociologiska teorierna. Helena och Rolf, som inte har någon bestämd yrkestitel, yttrade sig om att sociologi är ett sätt att se och förstå omvärlden. Medan Stefan var kritisk till sociologi som ämne. Han har en önskan om att det ska omformas till att bli mer yrkesinriktat: *".../..man kanske ska lägga in några nya och friska moment i utbildningen, så att det kan bli mer yrkesinriktat. Jag tror annars studenterna skulle behöva det.../..utbildningen skulle vara längre, istället för att ha 80 poäng.../..man kunde ha kurser som var mer yrkesinriktade.../..att man stoppade in 10 poäng statistik, så det blir ordentligt, så att man verkligen kan säga jag klarar av att göra undersökningar"* (Stefan, 2003).

Under mitten av sextioalet arbetade sociologförbundets styrelse med flera frågor rörande det sociologiska yrket. Det var på förslag från Lunds sociologförening till förbundets årsmöte den 27 januari 1968 om att införa "auktorisering av utredningssociologer". Lundasociologerna såg tre syften med auktoriseringen. För det första att skapa riktlinjer för utbildningen av dem som praktiskt ville utöva tillämpad sociologi. För det andra att skapa en "varudeklaration" för möjliga arbetsgivare. För det tredje att ge förbundet en bättre utgångspunkt för att förbättra utbildning och arbetsmarknad för tillämpad sociologi. För att bli auktoriserad

utredningssociolog krävdes, enligt de bestämmelser som årsmötet beslutade om, filosofisk (eller annan högre) grundexamen med minst tre betyg i sociologi och ett betyg i statistik, handledd praktik i motsvarande sex månader och medlemskap i Sveriges sociologförbund. Under 60- talet ansökte sociologer om att bli auktoriserade, men senare hade intresset minskat, vilket lett till att auktorisationen avskaffades i början av 80-talet (Sveriges Sociologförbund, 2003). Man kan fråga sig varför intresset avtog? En möjlig förklaring till detta kan vara att universiteten i större utsträckning satsar på forskarutbildning, och att professionsmedlemmarna inom sociologin vill att sociologin endast skall vara en vetenskap. Sedan kan det bero på att sociologi omfattar så mycket och man vill därmed inte styra studenterna till att inrikta sig på specifika yrkeskategorier. Ur detta skulle vi kunna dra en slutsats som stämmer väl överens med Thelianders (1998) slutsats om att det inte går att målstyra utbildningen till något specifikt arbetsområde, eftersom det specifika är just bredden i arbetslivet. Thelianders resultat från sin undersökning, visade att de personer som var verksamma i arbetslivet hade arbetsuppgifter som varierade mycket. Därmed menar Theliander att det inte går att specificera något område eller yrke som är inmutat på arbetsmarknaden för dem som har en utbildning i sociologi (Theliander, 1998). Respondenterna i vår undersökning har olika sysselsättningar, vilket därmed bidrar till att de definierar sociologin olika.

13. Sammanfattning och diskussion

Syftet med vår uppsats var att, ur ett sociologiskt perspektiv, skapa en förståelse för var sociologer hamnar efter sina studier. Vi har dels genom resultaten från intervjuerna, dels med hjälp av relevant litteratur, försökt belysa *varför man valde att läsa sociologi, vilken sysselsättning man har idag, vilken nytta man har haft av studierna i sociologi samt vilka förväntningar man hade innan man kom ut på arbetsmarknaden.*

Resultaten från våra åtta intervjuer visade att merparten dels har arbete och dels att de i sina arbeten känner att de har nytta av studierna i sociologi. Det är svårt att få ett arbete som man önskar idag, men vi kan konstatera att flera har fått anställning ganska snart efter studierna i sociologi.

Två av våra yngre intervjupersoner har inte riktigt kommit ut på arbetsmarknaden där de känner att de vill bli kvar. Vi konstaterar att det generellt tar tid tills man får arbete idag, p g a dagens arbetsmarknadssituation. Intressant att nämna är att dessa intervjupersoner väljer att hålla sig sysselsatta i form av dels annat arbete, dels studier, för att inte klassificeras som arbetslösa. De respondenter som är yrkesverksamma, nämnde att faktorer som erfarenhet, utbildningsbakgrund, personlighet och personliga kontakter, har varit till hjälp vid deras anställning. Vi menar att åldern inte har spelat någon större roll vid deras anställning. Däremot kan vi konstatera att de intervjupersoner som fick chefsbefattning ganska snart efter avslutade studier, kom ut tidigare då det rådde en annan situation på arbetsmarknaden. Ina och Helena valde t ex att skriva sina uppsatser i anslutning till några organisationer på arbetsmarknaden, i syfte att skapa kontakter med dessa inför framtiden. Vidare konstaterar vi att våra intervjupersoner skiljer sig åt i hur de väljer att presentera sig på arbetsmarknaden. Arbetsgivares krav och kunskaper bidrar till att våra intervjupersoner presenterar sig olika. De anpassar sig efter vem de talar med och i vilken situation de befinner sig. Befinner de sig i sällskap med andra som har kunskap om vad sociologi är, väljer de att presentera sig som sociologer. I övrigt presenterar sig intervjupersonerna beroende på vilken titel som passar in på deras arbetsuppgifter. Rolf och Helena som inte riktigt har kommit ut på arbetsmarknaden och inte fått någon specifik yrkestitel, väljer att presentera sig som Samhällsvetare/Beteendevetare.

Utifrån Hellbergs (1991) definition av begreppet profession kan vi konstatera att sociologi inte är en profession, eftersom det inte finns några givna sociologiyrken. Sociologi saknar yrkesmonopol, men har däremot ett kunskapsmonopol. Sociologin har ett kunskapsmonopol på så sätt att den vetenskapliga basen existerar genom forskarutbildning och den institutionaliserade forskningen. Det klassikerna menade att sociologerna bör arbeta med, stämmer till stor del väl överens med vad våra intervjupersoner arbetar med/och hur de förhåller sig till sociologin. De har fått nytta av sociologistudierna, både i arbetet och på det personliga planet.

Intresset för hur samhället fungerar har varit av stor betydelse för merparten av våra intervjupersoner, vid valet av att läsa sociologi. För Stefan innebar det däremot mycket på det personliga planet. Han ville med hjälp av studierna i sociologi skapa bättre förståelse för sitt liv. Vi konstaterar att alla våra intervjupersoner har haft nytta av studierna i sociologi, på ett eller annat sätt. Alla nämnde att de har en bredare analytisk förmåga och att de känner att de

har fått verktyg att analysera olika saker i omvärlden. De yrkesverksamma intervjupersonerna nämnde fördelar med sociologistudierna, både på ett abstrakt och konkret plan. Däremot nämnde Rolf och Helena endast nyttan av de abstrakta kunskaperna, och vi menar att detta beror på att de inte har något arbete som de kan relatera sina konkreta kunskaper till.

Våra intervjupersoner hade förväntningar om att få ett arbete som har anknytning till deras utbildningsbakgrund, innan de blev klara med studierna i sociologi. Vi menar att endast en av dem var helt klar över var hon skulle hamna, och då var det forskarutbildning som gällde. Vidare konstaterar vi att i princip alla våra intervjupersoners önskemål har uppfyllts mer eller mindre, bortsett från de som ännu inte har ett arbete. Däremot önskar vi Rolf och Helena all lycka vid sökandet av arbeten de söker.

Slutligen kan vi säga att denna studie har givit oss kunskaper om hur vi kan presentera oss i olika situationer och hur vi kan arbeta vidare med att skapa en större förståelse för vad sociologi är. Studien har även givit oss kunskap om var man hamnar efter studierna i sociologi och att man vanligtvis hamnar i den offentliga sektorn. Värt att nämna är att sociologen har från att ha betraktats som specialist, när sociologin expanderade i Sverige, övergått till att betraktas som generalist i dagens samhälle.

Litteraturförteckning

Allardt Erik, Lysgaard Sverre, Sören Aage (1988). *Sociologin i Sverige: vetenskap, miljö och organisation*: Stockholm HSR: UHA; Uppsala, Swedish Science press.

Brante, Thomas, Sociologiska föreställningar om professioner. Bergryd, Ulla, red. (1987).
i *Den sociologiska fantasin: teorier om samhället*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Broadly, Donald (red.) (1985). *Professionaliseringsfällan – Vuxenutbildning, Arbetsdelning, Yrkeskunnande*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Campbell, Tom (1986). *Sju teorier om samhället*. Stockholm: Akademilitteratur.

Davies, Karen & Esseveld, Johanna (1989). *Kvalitativ kvinnoforskning*. Stockholm: Arbetslivscentrum.

Denscombe, Martyn (1998). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Engdahl, Oskar (red.) (2001). *Modern sociologisk teori*. Lund: Studentlitteratur.

Ejvegård, Rolf (2003). *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Gesser, Bengt (1985). *Utbildning, jämlikhet, arbetsdelning*. Lund: Arkiv förlag.

Giddens, Anthony (1998). *Sociologi*. Studentlitteratur: Lund.

Hellberg, Inga (1991). *Professionalisering och modernisering: En studie av norska akademiker i offentlig tjänst*. Stockholm: Arbetslivscentrum.

Johnsson, Doyle Paul (1981). *Sociological Theory- Classical founders and contemporary perspectives*. John Wiley & Sons, inc: Canada.

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lanz, Annika (1993). *Intervjumetodik – den professionellt genomförda intervjun*. Studentlitteratur: Lund.

Merton, Robert K. Fiske, Marjorie & Kendall, Patricia L. 2: upplagan (1990). *The focused interview: a manual of problems and procedures*. New York: The Free Press: London: Collier Macmillian.

Månson, Per (red.) (1998). *Moderna samhällsteorier*. Stockholm: Prisma.

Raymond, Aron (1980). *Sociologiskt tänkande*. Lund: Studentlitteratur.

Segerstedt, Torgny (1968). *Att studera sociologi: en inledning till sociologins stadium*. Stockholm: Nordstedt.

Selander, Staffan (red.) (1989). *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap: Professionaliseringens sociala grund*. Lund: Studentlitteratur.

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Uppsatser

Amann, Madeleine (1997). *Uppföljningsstudie – nytta och värde av att studera sociologi*. Lunds universitet: Serviceenheten, Lund 1998.

Theliander, Ann (1998). *Sociologi och Student. En uppföljning av arbets- och tillämpningsområden för sociologistudenter. 1987-1997*. Göteborgs universitet: Sociologiska institutionen.

Karlsson, Jan CH (red.) (1983). *Om lönearbete. En bok i arbetssociologi*. Falköping: Gummessons Tryckeri AB.

Andra källor

Sveriges Sociologförbund (2003): <http://www.sociologforbundet.org.se>

Bilaga 1. Intervjuguide

Nuvarande sysselsättning (Var hamnade Du?)

- Ditt yrke/titel?
- Om Du arbetar, vilken typ av anställning har Du?
- Vilken sektor?
- Dina arbetsuppgifter?

Varför började Du läsa sociologi?

- Vilka ämnen har Du kombinerat?
- Vad betyder sociologi för Dig?
- Sociologins betydelse, identiteten som sociolog, tänker Du som sociolog?
- Titelns betydelse?
- Hur presenterar Du Dig på arbetsmarknaden?
- Om Du presenterar Dig som sociolog, varför och på vilket sätt? Vika reaktioner får Du?
- Hur uppfattar Du arbetsgivarnas kunskaper om vad sociologi är för ämne?

Vilka förväntningar hade Du innan Du blev klar med studierna i sociologi?

- Dina tankar om var Du skulle hamna efter studierna och varför?
- Hur fick Du arbetet, tillvägagångssätt?

Nyttan av studierna i sociologi

- Vad var mest relevant vid Din anställning; studierna i sociologi eller andra ämnen, examen, personliga egenskaper?

- Har Du funderat på att söka till forskarutbildning?
- Kommer Du att studera vidare på något sätt?
- Tycker Du att Du saknar kunskaper i något som Du egentligen skulle ha haft?
- För- och nackdelar av sociologistudierna i Din nuvarande situation?

Personlig bakgrund

- Din ålder, uppväxt, vilket år tog Du examen, utbildningsbakgrund (tidigare studier och på vilken nivå)?

Ytterligare kommentarer angående din nuvarande situation samt sociologin?